

Een grote stad betekent grote eenzaamheid.

Desiderius Erasmus

Op bezoek - Erico Smit

Jaaroverzicht 2020

Feiten en cijfers

Op 27 februari 2020 is de eerste COVID-besmetting in Nederland vastgesteld: het begin van de coronacrisis. Het gooit veel roet in het eten maar biedt ook zeker kansen. De pandemie is een historische gebeurtenis, een hotspot. Samen met Rotterdammers werkt het stadsarchief aan de 'coronacollectie010'. Herdenkingen en bijeenkomsten gaan door in een andere vorm. Het is een jaar waarin we denken in mogelijkheden.

Natuurlijk is er meer dan corona. Er is ontzettend veel materiaal online gepubliceerd, het stadsarchief heeft een grote bijdrage geleverd aan de tentoonstellingen *Leeuwen op de Coolsingel* in Museum Rotterdam en *Rotterdam Werkt!* in het Nederlands Fotomuseum en inspecties zijn online uitgevoerd. De stadstekenaars tekenen de stad in lockdown en exposeren hun werk in de Kunsthal.

Het stadsarchief is zichtbaar geweest bij online evenementen, publicaties, radio- en televisieprogramma's en tentoonstellingen. In vergelijking met vorig jaar is er meer aandacht in de landelijke en regionale media. Vooral de resultaten van het onderzoek naar het koloniale en slavennijverleden van Rotterdam krijgen veel aandacht.

Het bereik op de verschillende social media-kanalen groeit nog steeds. Het publiek is betrokken, stelt via de verschillende kanalen vragen en deelt berichten. Een vraag via Twitter heeft zelfs geleid tot het behoud van een gevelbord met een bijzonder verhaal.

In 2020 zijn 4.748 bezoeken aan de studiezaal gebracht, die bezoekers hebben samen 23.278 archiefstukken. Dat zijn er ondanks de tijdelijke sluitingen en beperkte dienstverlening door de coronamaatregelen slechts 2.892 bezoeken minder dan in 2019. Er zijn in totaal 6.433 informatieverzoeken behandeld, waarvan 5.539 per e-mail en 894 telefonisch. Dat zijn 2.851 minder mails en 1.864 telefoontjes ten opzichte van 2019. De meeste vragen gingen over bouwtekeningen, genealogie, bestellingen van foto's en vragen over de algemene geschiedenis van Rotterdam. De grote vraag naar inzage in bouwtekeningen is al een aantal jaren te merken in het percentage studiezaal-bezoekers (2020: 69% en 2019: 58%). Het aantal e-mails over bouwvergunningen is dit jaar met maar

lieft 80% is toegenomen: van 713 verzoeken in 2019 naar 1.282 verzoeken in 2020.

Ook wat betreft het aantal online bezoeken heeft corona sporen nagelaten. Zo is de collectie van het stadsarchief in 2020 liefst 1.409.801 keer bezocht. De helft van die bezoeken verliep via de archiefwebsite zelf. Dat is aanzienlijk meer dan vorig jaar, toen de website 599.723 bezoekers trok. Bezoeken aan de Rotterdamse archiefcollecties op andere websites waren: 60.265 aan Archieven.nl, 616.904 aan Wiewaswie.nl en 14.700 aan Rotterdam.nl. De stijging in het aantal websitebezoeken is deels te verklaren doordat er sinds maart 2020 met behulp van een ander statistiekprogramma wordt geteld. Neemt niet weg dat er vanaf medio maart een duidelijke stijging in het aantal websitebezoeken waar te nemen is. Dit valt samen met de ingang van de eerste landelijke lockdown toen ook de studiezaal voor het eerst tijdelijk werd gesloten.

Met onze educatieve activiteiten heeft het stadsarchief zo'n 350 leerlingen uit groepen 7/8 van het primair onderwijs bereikt. Met projecten voor het voortgezet en hoger onderwijs nog eens zo'n 350 scholieren en studenten. Jammer genoeg is dit vanwege de beperkende coronamaatregelen een beduidend lager aantal dan vorig jaar. Nieuw dit jaar is de serie informatieve 60-seconden filmpjes in het kader van 75 jaar vrijheid. Daarnaast heeft educatie tientallen docenten ondersteund met het maken van on- en offline lessen en lesmateriaal.

Stadsarchief Rotterdam
Hofdijk 651, 3032 CG Rotterdam

www.stadsarchief.rotterdam.nl

Volg ons op:

2 januari

Duizenden arrestantenkaarten van de Rotterdamse gemeentepolitie uit 1944 worden openbaar. Daaronder ook de kaart van Johannes Klaverkamp, die in november 1944 wordt gearresteerd en opgesloten. De reden van zijn arrestatie is niet bekend. Vlak voor kerst wordt de 17-jarige Johannes samen met zes andere mannen naar de Schietbaan in Kralingen gebracht en gefusilleerd.

17 januari

De in Duitsland geboren fotograaf Carl Emil Mögle vestigt zich rond 1900 in Rotterdam. Hij fotografeert de stad, de haven en het omliggende platteland. Dankzij Mögle weten we hoe Rotterdam er rond 1900 uitzag. Zijn nalatenschap wordt bewaard in het Koninklijk Huisarchief in het stadsarchief. Een selectie van zijn werk is door Joop de Jong samengebracht in het fotoboek *Carl Emil Mögle, Fotograaf te Rotterdam 1885-1910*.

22 januari

Bij een verbouwing van een pand aan de Noordmolenstraat komt een gevelbord tevoorschijn. Als via Twitter wordt gevraagd naar het verhaal achter het bord ontdekt het stadsarchief het treurige verhaal van Israël Levi de Winter, oprichter van de manufacturenwinkel. Hij, zijn vrouw en dochtertje worden alle drie in 1942 in Auschwitz vermoord. De media pakt het verhaal op en zo ontstaat een oproep om het bord te behouden. Mede door de inzet van Roterodamum is het bord inmiddels door bureau Monumenten Rotterdam gerestaureerd en teruggeplaatst.

Noordmolenstraat - Tim van der Post

januari - december

Via verschillende communicatiekanalen vertellen we Rotterdamse verhalen. Hierbij sluiten we aan bij de actualiteit en staan we stil bij historische momenten. Op de website doen we dat bijvoorbeeld via een themapagina. Er zijn er dit jaar maar liefst 8 gemaakt, onder meer over de Floriade 60 jaar geleden, Repatriëring uit Indië 75 jaar geleden en het koloniale en slavennijverleden van Rotterdam.

Politiewagen ingeklemd tussen feestende Feyenoord supporters op de Coolsingel - Henk Vrijmoet

24 januari

Bijna 50 jaar geleden, op 6 mei 1970, wint Feyenoord in Milaan de Europacup. De cup komt naar de Coolsingel en dit wordt groots gevierd en vastgelegd. De makers van *Andere Tijden Sport* zijn uren zoet met het bekijken van de beelden. Tijdens de Rotterdamdag van het IFFR is de voorpremière van de documentaire *We hebben 'm!*.

11 februari

De Rotterdamse kunstenaar Woody van Amen heeft tussen 1959-1970 veel gefilmd in Rotterdam en New York. Alle 58 films zijn gedigitaliseerd. Met dit materiaal maakt Pascale Korteweg in opdracht van het stadsarchief een visueel gedicht, *Culture Kick Vol. 1*. Het gedicht wordt vertoond tijdens de Rotterdamdag van het IFFR. Hugo Borst is zo onder de indruk dat hij een kort fragment laat zien in De Wereld Draait Door.

maart

Vorig jaar is de website vernieuwd, dit jaar is het zoekstelsel vervangen. Daarmee is de website weer up-to-date. De belangrijkste wijzigingen voor het publiek zijn een nieuwe indeling en een ander uiterlijk van de zoekschermen. Bovendien zijn gevonden scans nu veel makkelijker te bekijken.

27 maart

Voor de geschiedschrijving, de verantwoording en de werking van de democratie is het van belang om overheidsarchieven te bewaren. Maar ook informatie van particuliere instellingen, bedrijven en individuen is relevant om te bewaren. De coronacrisis is morgen geschiedenis. Voor het aanleggen van een brede coronacollectie010 doet het stadsarchief een beroep op de Rotterdammers. Dat heeft al meer dan 1.500 beelden opgeleverd.

Livestream vrijdaggebed, Moskee Kerdijkstraat 16 - Edwin Muller

6 mei

Om 75 jaar vrijheid te herdenken zijn 11 korte educatieve filmpjes gemaakt. De serie *Rotterdamse oorlogsverhalen in 60 seconden* brengt de verschillende fases van de Tweede Wereldoorlog in Rotterdam begrijpelijk in beeld. De serie begint met herdenken en sluit af met de repatriëring uit Nederlands-Indië. De filmpjes zijn te zien op Instagram en YouTube.

14 mei

Tachtig jaar geleden vielen de bommen op Rotterdam. Een openbaar toegankelijke herdenking vanaf het Plein 1940 bij het beeld van Zadkine kan door de corona-epidemie niet doorgaan. Als alternatief zendt RTV Rijnmond een herdenkingsprogramma live uit vanuit de Laurenskerk op televisie en internet. De herdenking trekt zo'n 10.000 kijkers en krijgt veel aandacht in de media.

Herdenking Laurenskerk - Tim van der Post

1 juni

Over de oorlog in Rotterdam gaan de wildste verhalen rond. Voor de tentoonstelling *Leeuwen op de Coolsingel, ongelofelijke verhalen uit de oorlog* zijn die verhalen uitgezocht en beeld gebracht door het stadsarchief en Museum Rotterdam. Een mooie productie. Vanwege de beperkende coronamaatregelen hebben maar weinig mensen de tentoonstelling kunnen bezoeken.

2 juni

Alle arrestantenkaarten uit 1940-1944 zijn online doorzoekbaar en ook te vinden via oorlogslivens.nl. Op de kaarten vind je behalve de persoonsgegevens ook informatie over wanneer en waarom iemand is aangehouden. Op de kaart van David Fierlier staat dat hij is ontsnapt uit Westerbork. Dat gebeurde maar zelden. Helaas wordt David weer opgepakt en in mei 1945 vermoord.

5 juni

In opdracht van de gemeente Rotterdam heeft het NIOD, Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, twee jaar onderzoek gedaan naar het beleid ten aanzien van Joodse oorlogsslachtoffers 1940-1955. Het stadsarchief begeleidt het onderzoek en levert de bronnen. De voornaamste conclusie is dat de gemeente Joodse huiseigenaren niet heeft geholpen om hun bezit terug te krijgen. Voor dat leed stelt de gemeente twee miljoen euro beschikbaar aan de Joodse gemeenschap.

Erasmusbrug, Black Lives Matters - Pris Roos

25 juni

Bijna 400.000 scans zijn toegevoegd aan de website. Het gaat om geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten uit de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw. Het grootste deel is Rotterdam, maar er zitten ook akten tussen van de vroeger zelfstandige gemeenten zoals Pernis, Hoogvliet en Overschie. Voor onderzoekers een prachtige bron van informatie.

juni - oktober

De Black Lives Matter-protesten, de bekladding van het standbeeld van Piet Hein en de Van der Veekenpenning zorgen voor maatschappelijke onrust en roepen vragen op. De straatnamen- en gedenktekencommissie doet haar uiterste best de vragen te beantwoorden. De commissie levert de feiten en doet geen uitspraak over hoe hier mee om te gaan. Dat is de rol van de gemeenteraad. De uitkomsten van het onderzoek naar het koloniale en slavennijverleden van Rotterdam worden hierin meegenomen.

juli

Begin 2019 is een project gestart om duizenden bouwtekeningen uit het oude stadhuis aan de Kaasmarkt digitaal beschikbaar te stellen. De Rotondetekeningen (afkomstig uit de Rotondezaal) waren niet allemaal in goeie staat. De ruim 8.100 tekeningen zijn nagekeken en waar nodig gerestaureerd. In 2021 wordt de digitalisering afgerond.

15 augustus

Pas na de capitulatie van Japan is Nederland echt vrij. De NOS besteedt met het programma *Van Jakarta naar Rotterdam* aandacht aan dat moment. Het stadsarchief zit in de redactie en levert materiaal voor het programma. Op de website plaatsen we een themapagina en we maken een speciale korte serie oorlogsverhalen in 60 seconden.

12 september

Half maart gaat Nederland in lockdown. In opdracht van CBK Rotterdam en het stadsarchief leggen drie kunstenaars de stad van april tot en met augustus vast. De resultaten van Frank Stoks en Pris Roos zijn datzelfde jaar nog te zien in de Kunsthal. Het werk van Erico Smit wordt waarschijnlijk in 2021 getoond.

Gestyled dubbelportret van bewoners op Camping Hoek van Holland - Harmen Meinsma

16 september

Na acht edities stopt het fotoproject *De Kracht van Rotterdam* en wordt de collectie ondergebracht bij het stadsarchief. De foto's vertellen een kleurrijk en fascinerend verhaal over Rotterdamse mensen en Rotterdamse wijken. Met deze aanwinst wordt de collectie verrijkt met het werk van talentvolle jonge Rotterdamse fotografen.

19 september

In de tentoonstelling *Rotterdam Werkt!* in het Nederlands Fotomuseum staat de opdracht fotografie van 1860 tot nu centraal. Rond de 100 foto's en 14 fotoalbums komen uit de collectie van het stadsarchief. De tentoonstelling is maar 10 weken te zien voor het publiek maar trekt in die korte tijd 8.837 bezoekers.

Vitrine Lijnbaan

oktober

De eerste volledig digitale archiefinspectie is een feit. Bij de gemeente Rotterdam hebben inspecteurs het concern brede proces publiekreacties onder de loep genomen. Ook worden verslagen uitgebracht over het informatie- en archiefbeheer van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond, de BAR-gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk) en Lansingerland.

31 oktober

Het onderzoek naar het koloniale en slavennijverleden van Rotterdam is afgerond en samengevat in 3 boeken. Vanwege coronamaatregelen is een publiekpresentatie niet mogelijk. Daarvoor in de plaats komt een perspresentatie, die ook via een livestream is te volgen voor het publiek. Zo'n 300 mensen kijken live mee en later kijken nog eens 2.000 mensen. De resultaten en de boeken krijgen veel aandacht in de media.

Peggy Wijn tuin - Hans Tak

19 november

Op de Lijnbaan staan sinds begin van het jaar nieuwe vitrines. Aan het stadsarchief de eer om één van de vitrines te vullen. Er is gekozen voor het thema 1970: de Europacup, C70, Holland Pop Festival. Op deze manier wordt het materiaal uit de collectie voor een groot publiek zichtbaar.

juli en november

In deze maanden zijn veel fotocollecties, archiefopgangen en bibliotheekpublicaties digitaal beschikbaar gemaakt: ruim 200 archieven en diverse prachtige fotocollecties, waaronder zo'n 1.100 afbeeldingen uit de jaren zeventig, tachtig en negentig van de vorige eeuw. Het gaat om opdracht fotografie of aangekochte werk van bekende (Rotterdamse) fotografen met vaak een maatschappelijke invalshoek. Zo zijn bewoners van het Witte Dorp kort voor de sloop van hun wijk geportretteerd door de dit jaar overleden Freek van Arkel.

4 december

Ook de presentatie van het Rotterdams Jaarboekje is dit jaar anders dan anders. Er is gekozen voor een digitale lancering waarbij stadshistoricus Paul van de Laar de schrijvers interviewt. Daarnaast zijn er verschillende voordrachten. Zo'n 60 mensen bekijken de lancering vanuit hun woonkamer met een hapje en drankje binnen handbereik en hoeven zodoende niet over straat.

De in Frankfurt geboren en in Rotterdam gevestigde portret- en opdrachtfotograaf Johannes Baer (1840-1912) maakt in 1877 voor de Staatsspoorwegen deze opname van de aanleg van de Spoorbrug over het Mallegat. Deze inham aan de Nieuwe Maas staat in verbinding met de nieuw gegraven Spoorweghaven. Het nieuwe haven- en spoorwegcomplex op het eiland Feijenoord vormt de eerste fase van 'de sprong naar zuid': de annexatie en ontwikkeling van grote gebieden op de Linker Maasoever. In de daaropvolgende decennia wordt hier voor ruim 400 hectaren aan havens gegraven met veel ruimte voor bedrijven en moderne overslagfaciliteiten. Drijvende kracht achter de haven-uitbreidingen is de directeur Gemeentewerken G.J. de Jongh.

